

Maria Garczyńska

AGH Akademia Górniczo-Hutnicza, Biblioteka Główna, Kraków

**Wszystko, co chcielibyście wiedzieć o bibliotece,
ale boicie się zapytać.**

**O (nie)wykorzystanych usługach bibliotecznych
na przykładzie Biblioteki Głównej AGH w Krakowie**

Streszczenie: W artykule przedstawiono ofertę usług bibliotecznych, zwłaszcza w obszarze wsparcia informacyjnego użytkowników. Oferta adresowana do studentów wszystkich stopni, pracowników naukowych i władz uczelni publicznej nie zawsze znajduje swoich odbiorców. Powodem tego zjawiska jest, w dużej mierze, niechęć do zadawania pytań przez odbiorców potencjalnych działań, nieumiejętność sformułowania zapytania (sprecyzowania kwerendy), obawa przed uznaniem pytania za niewłaściwe lub śmieszne. W efekcie drogi czytelników i bibliotekarzy rozmijają się, co pociąga za sobą obserwowaną postawę zachowawczą w stosunku do bibliotek i oferowanych przez nie usług. Elementem dodatkowo niesprzyjającym wzajemnej współpracy jest często nieumiejętność reklamowania oferowanych działań przez pracowników bibliotek. Rozważania oparto przede wszystkim na przykładzie zadań Biblioteki Głównej Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie oraz wynikach badań satysfakcji użytkowników.

Słowa kluczowe: biblioteki akademickie, wskaźniki bibliometryczne, kwerendy czytelnicze, bibliografie publikacji pracowników szkół wyższych

1. Wprowadzenie

Nowe uwarunkowania społeczne, naukowe i cywilizacyjne pociągają za sobą zmiany w funkcjonowaniu bibliotek, zwłaszcza akademickich. To już nie tylko (i nie wyłącznie) składnice materiałów bibliotecznych. To przede wszystkim ośrodki informacji, których celem jest dostarczanie użytkownikom odpowiednich (i w jak najkrótszym

czasie) zbiorów informacji (danych). Wspieranie naukowców i realizowanych przez nich badań naukowych i procesów dydaktycznych macierzystych uczelni to jest (powinien być) standard. Dostarczanie odpowiedniej literatury (w sensie jej wyszukiwania i sprawdzania dostępności do pełnych tekstów), opracowywanie analiz bibliometrycznych, prowadzenie szkoleń z zakresu aparatu informacyjnego baz danych itp. to działania podejmowane przez wyspecjalizowanych pracowników, znających doskonale warsztat, którym trzeba operować. Opisane wyżej usługi z jednej strony przyciągają czytelników, z drugiej jednak często stają się zaporą pomiędzy nieśmiałym czytelnikiem, dopiero poznającym zagadnienia związane z informacją naukową, a zespołem pracowników bibliotecznych postrzeganych w takich sytuacjach jako profesjonalisci.

Mimo rosnącego zainteresowania ze strony użytkowników działaniami biblioteki na rzecz społeczności akademickiej wciąż istnieją takie (już zdefiniowane lub pozostające w planach), które ze względu na brak wiedzy czytelników lub z innych powodów nie są wykorzystane.

Powodami zajęcia się powyższą tematyką oraz punktem wyjścia do analizy były:

- najczęściej zadawane pytania oraz sposób ich formułowania przez studentów i pracowników Uczelni,
- obserwacja zachowań czytelników Biblioteki Głównej AGH w Krakowie,
- zgłaszane zapotrzebowania na opracowanie różnego rodzaju danych na potrzeby władz Uczelni i jej poszczególnych jednostek,
- wyniki ankiety związanej z badaniem satysfakcji użytkowników bibliotek z roku 2017, a także wyniki badań prowadzonych przez prof. Daniela Saramakę wśród odbiorców Biblioteki Głównej (studentów i pracowników),
- raporty Ankiety Funkcjonowania Bibliotek Naukowych (AFBN) z roku 2016 opublikowane na stronie portalu,
- rozmowy z bibliotekarzami innych bibliotek akademickich.

Dodatkowo wykorzystano wieloletnie doświadczenie autorki ze współpracy z władzami Uczelni i jej jednostek.

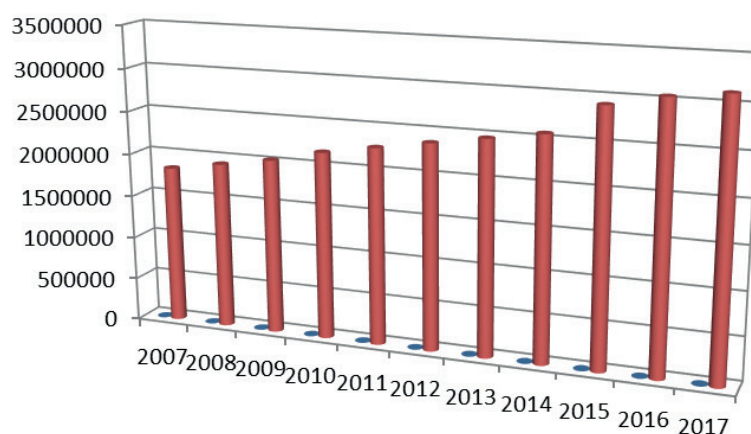
Realizowane przez wiele lat różnego rodzaju kwerendy, wykazy oraz instruktaż pozwoliły na skatalogowanie zarówno potrzeb, jak i oferty bibliotecznej. W miarę rozwoju współpracy zauważalne jest coraz częstsze wykorzystanie świadczonych przez Bibliotekę usług. Dostarczane dane, w tym głównie w zakresie usług informacyjnych, oraz obserwowane pozytywne opinie o tych realizacjach przekładają się na liczbę zgłaszanych do wykonania prac. Do szerszego wykorzystania usług bibliotecznych przyczyniają się również władze Uczelni, tworząc zapisy w aktach prawnych, w których

określa się usługi biblioteczne mające wpływ na działalność pracowników naukowych (zarządzenia związane z oceną okresową pracowników, trybem awansowania, przyznawania stypendiów naukowych itd.).

Poniżej przedstawiono kilka proponowanych usług bibliotecznych wybranych ze względu na ich mniejsze lub większe wykorzystanie w praktyce bibliotecznej. Wyboru dokonano na podstawie subiektywnej obserwacji autorki.

2. Stare, ale dobre

Stale wzrasta liczba publikacji wydawanych zarówno w formie elektronicznej, jak i klasycznej (drukowanej). Wyraźnie widać to w statystykach światowych baz publikacji – np. na przestrzeni ostatnich 10 lat liczba zarejestrowanych opisów bibliograficznych w bazie Web of Science powiększyła się o blisko 1,3 mln, co stanowi wzrost o 70% w stosunku do roku 2007. Zilustrowano to na rysunku 1.

Rys. 1. Liczba opisów bibliograficznych w bazie Web of Science za lata 2007–2017

Tak ogromna liczba danych powoduje, że pracownicy naukowcy muszą przeznaczyć sporo czasu na wyszukanie odpowiednich tekstów i źródeł informacji, tematycznie zgodnych z ich działalnością naukową. Rozwiązaniem proponowanym przez biblioteki jest selektywna dystrybucja informacji.

Selektywna dystrybucja informacji (*Selective Dissemination of Information* – SDI) to system, który pojawił się w wersji użytkowej na początku lat 70. i obejmował różne zagadnienia. Za jego twórcę uważany jest H.P. Luhn, naukowiec zajmujący się zarówno informatyką, jak i bibliotekoznawstwem i informacją naukową. W swojej pracy

z 1958 r., *A Business Intelligence System*, przedstawił założenia systemu działającego na poziomie korporacji i budującego przepływ informacji pomiędzy jej ogniwami. W okresie przed pojawieniem się Internetu usługa dystrybucji informacji oparta była głównie na dużych bazach danych gromadzących miliony opisów bibliograficznych (INSPEC, MEDLINE).

SDI w bibliotece to swoisty sposób informowania o pojawiających się nowych publikacjach z zakresu konkretnej, podanej przez autora dyscypliny scharakteryzowanej za pomocą tematu głównego lub słów kluczowych. Informacja przesyłana jest odbiorcom w sposób automatyczny za pośrednictwem poczty elektronicznej. Wprawdzie w wielu bazach danych mechanizm taki jest już zaimplementowany i może zostać użyty przez ich odbiorcę bez pośrednictwa bibliotekarza, niemniej pamiętać należy, że jest on ograniczony do konkretnej bazy danych. Na obecnym etapie zaawansowania informatycznego baz danych zadaniem bibliotekarzy (podejmowanym w celu szerszej dostępności baz) byłoby scalanie pobranych z wielu źródeł informacji gromadzonych w bibliotekach (opartych np. także na wyszukiwaniu wśród nowości wydawniczych, ofert wydawniczych itd.).

Zadaniem czytelnika powinno być określenie zestawu danych (instrukcji wyszukiwawczych) i przedziałów czasu, w których będzie informowany o wynikach – w ustalonym terminie stosowne raporty zostaną umieszczone w jego skrzynce pocztowej lub pod wybranym, specjalnie do tego celu przeznaczonym adresem. Przykładem biblioteki realizującej taką usługę jest Główna Biblioteka Lekarska (za informację związaną z konkretnym tematem lub lekiem pobierana jest zryczałtowana opłata).

W Bibliotece Głównej AGH podobne działanie, realizowane w sposób systematyczny, dotyczyło jednego pracownika naukowego. Sporadycznie wykonuje się podobne usługi, jednak ograniczone do jednorazowych poszukiwań publikacji starszych, wykorzystywanych w pracach naukowych. Powodem braku zainteresowania tym działaniem jest niewątpliwie dość skromny komunikat na stronie domowej Biblioteki, w zakładce „usługi informacyjne dla pracowników”, o treści: „pomoc w poszukiwaniach bibliograficznych i rzeczowych literatury na dany temat w oparciu o elektroniczne i drukowane źródła informacji”. Najczęściej usługa realizowana jest przez bibliotekarzy zajmujących się wypożyczaniem międzybibliotecznym.

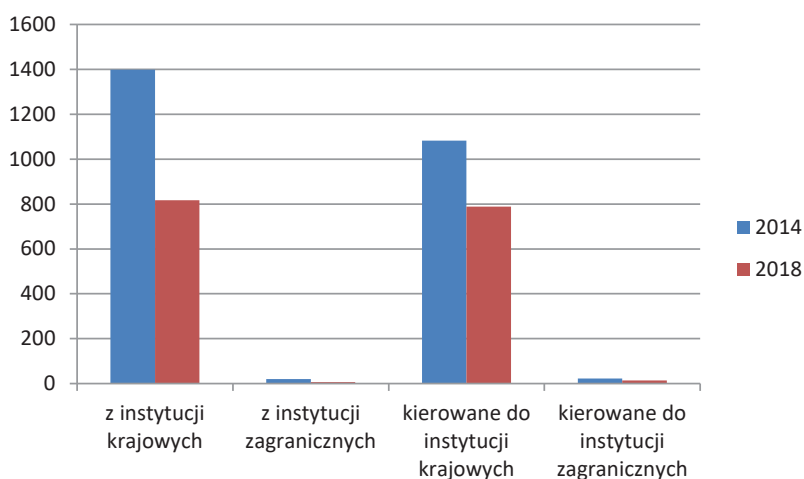
3. Wypożyczanie międzybiblioteczne

Usługa wypożyczania międzybibliotecznego ma długą tradycję. Pierwszy raz zapis regulaminowy dotyczący takiego wypożyczenia pojawił się we Włoszech w 1885 r. Obecnie międzynarodowe normy wypożyczeń międzybibliotecznych opierają się na wytycznych Międzynarodowej Federacji Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich. W Polsce

wprowadzono tę formę działalności jeszcze przed I wojną światową. W 1936 r. na sesji Międzynarodowego Komitetu Bibliotecznego w Warszawie uchwalono regulamin będący podstawą krajowych zasad wypożyczania międzybibliotecznego. Zarządzenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego ustaliło, w 1939 r., tryb wypożyczania zgodny z tym, który obowiązywał w krajowej centrali przy Bibliotece Narodowej w Warszawie. Zasady udostępniania zbiorów regulowały następnie rozporządzenia i uchwały dotyczące wypożyczania międzybibliotecznego, zaś w ustawie o bibliotekach zapisano informację o opłatach za te usługi. Obecnie każda biblioteka akademicka udostępniająca zbiory na zasadzie wypożyczeń międzybibliotecznych reguluje ich szczegółowe zasady przez odpowiednie zapisy w regulaminach wewnętrznych.

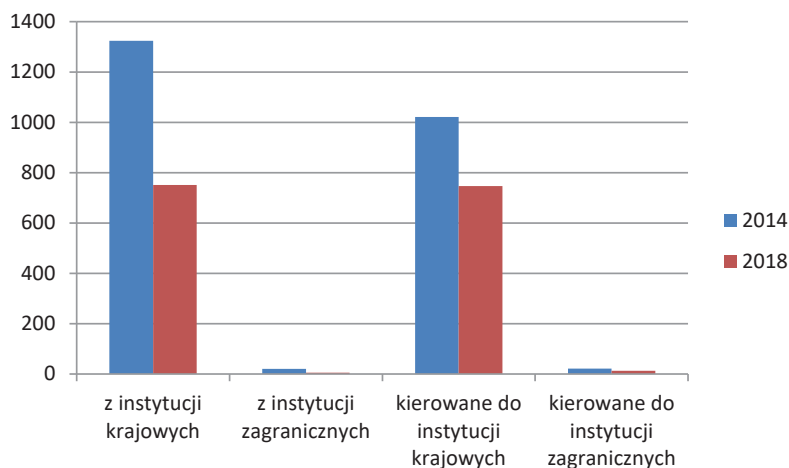
Regulamin Wypożyczalni Międzybibliotecznej Zamiejscowej AGH już w swojej nazwie zawiera zakres realizowanych zadań, zawężonych do sprowadzania materiałów z bibliotek znajdujących się poza Krakowem. Na stronie internetowej Biblioteki znajduje się odpowiedni formularz zamówienia, a także informacja, że z Wypożyczalni mogą korzystać pracownicy, doktoranci oraz studenci stacjonarni i niestacjonarni AGH.

Liczbę zamówień materiałów bibliecznych przedstawiono na rysunku 2.

Rys. 2. Porównanie zamówień materiałów bibliecznych w Wypożyczalni Międzybibliotecznej Zamiejscowej Biblioteki Głównej AGH za lata 2014 i 2018
(źródło: opracowanie własne na podstawie danych z AFBN)

Realizacja zamówionych materiałów statystycznie kształtuje się tak, jak pokazano na rysunku 3.

Rys. 3. Porównanie realizacji zamówień materiałów bibliotecznych w Wypożyczalni Międzybibliotecznej Zamiejscowej Biblioteki Głównej AGH za lata 2014 i 2018

(źródło: opracowanie własne na podstawie danych z AFBN)

Powyższe dane obrazują spadek liczby zarówno zamawianych materiałów bibliotecznych, jak i realizowanych zamówień. Jest to zjawisko częściowo związane ze specyfiką uczelni technicznych, gdzie podstawowymi źródłami informacji są aktualne, dostępne zwykle online, publikacje, rejestrujące najnowsze osiągnięcia z zakresu nauk technicznych. Działaniem dodatkowo wpływającym na zmniejszenie znaczenia usługi jest digitalizacja zbiorów i ich udostępnianie w wersjach pełnotekstowych w repozytoriach, w tym także bibliotecznych. Niemniej popularyzacja usług tego typu lub zmiana ich formy (częstsze sprowadzanie materiałów w formie elektronicznej) na pewno przyniosłaby widoczne w statystyce wyniki.

4. Szkolenia

Opartą na bazach danych usługą biblioteczną jest (mógłby być) instruktaż przywarsztatowy, związany z korzystaniem ze źródeł informacji. Wymogiem jest tutaj znakomita wiedza bibliotekarzy, operujących warszatem każdej z baz danych w sposób zdecydowanie lepszy niż czytelnicy bibliotek. Podobne szkolenia są wprawdzie prowadzone przez twórców baz, jednak najczęściej obejmują one swym zakresem wszystkie elementy bazy lub zagadnienia nie zawsze interesujące odbiorców. Dodatkowo szkolenia realizowane są dla grup użytkowników (z reguły sporych), co nie pozwala na pełne

zaspokojenie indywidualnych potrzeb. Wyjściem naprzeciw oczekiwaniom czytelników biblioteki jest przygotowanie informacji interesującej użytkownika bazy (np. jak obliczyć wskaźniki bibliometryczne, jak wyszukać informacje dotyczące konkretnych zagadnień itd.). Spotkania z czytelnikiem dają w takich sytuacjach gwarancję podniesienia zaufania do usług bibliotecznych, a jednocześnie pozwalają na przyswojenie zagadnień przekazanych w relacji bibliotekarz–czytelnik (ten jeden, konkretny).

Jednak, jak wspomniano wcześniej, takie właśnie szkolenia przywarsztatowe budzą wiele obaw użytkowników bibliotek, powodując, że realizacja instruktażu (szkoleń) nie obejmuje wszystkich, a zwłaszcza nie obejmuje pracowników naukowych macierzystej uczelni. Sytuację może poprawić budowanie zaufania do bibliotekarzy przez:

- Rozsyłanie do pracowników instrukcji związanych z konkretnymi działaniami. Instrukcje wysyłane powinny być do grup użytkowników, co przekłada się na powstanie złudzenia anonimowości. Jednak poznanie konkretnego bibliotekarza, który opracowuje instrukcję, powinno upewnić odbiorcę, że w razie potrzeby można się do niego zwrócić, aby zasięgnąć szczegółowej porady,
- Aktywizowanie szkoleń, odbywanych przez pracowników bibliotecznych, a potrzebnych ze względu na oczekiwania studentów/pracowników uczelni. Elementem wspomagającym są tutaj władze uczelni/jej poszczególnych jednostek, którym zależy (powinno zależeć) na zdobywaniu wiedzy praktycznej przekładającej się na poziom kształcenia oraz poziom wiedzy związanej z zagadnieniami bibliometrycznymi pracowników naukowych jednostek. W trakcie szkolenia można nawiązać odpowiednie kontakty, które zaowocują późniejszym osobistym spotkaniem z czytelnikiem, wzbudzić zaufanie czytelników, utrwalić korzystny obraz bibliotekarza specjalisty. Dodatkowo wskazanie na nieznanne obszary i możliwości systemów bazodanowych powinno wytworzyć w odbiorcach potrzebę stałego kontaktu z biblioteką i bibliotekarzami. Przykładem może być tutaj np. instruktaż przywarsztatowy posługiwania się narzędziem EndNote na platformie Web of Science,
- Zamieszczanie informacji na stronie domowej bibliotek. Z pozyskanych danych wynika jednak, że sposób ten nie jest efektywny – wiele osób w ogóle nie zagląda na stronę biblioteki, a jeśli już, to informacje na niej umieszczone nie zawsze są przejrzyste i przydatne (nie mówiąc już o nieaktualnych). Wsparciem dla bibliotek, w kontaktach z młodym użytkownikiem, są portale społecznościowe, których rola jest bardzo ważna przy odpowiednim zaangażowaniu osób je prowadzących.

Podobne działania mogą dotyczyć innych szczegółowych zakresów informacji przekazywanych pracownikom naukowym, a związanych z zagadnieniami publikowania.

Dostarczanie danych o czasopismach, konferencjach czy wydawcach (listy czasopism/konferencji/wydawców punktowanych) i zagrożeniach z nimi związanych (np. w zakresie czasopism „drapieżnych”) powinno zostać docenione i stworzyć obraz biblioteki jako centrum informacji. Zagadnienia zainteresują zwłaszcza młodych pracowników nauki, nie zawsze znających zasady publikowania prac naukowych. Zakres tematów jest olbrzymi. Szkolenia dotyczą zarówno kondycji czasopism (np. wskaźniki cytowalności, poziom autocytowań itp.), jak i np. zasad publikowania materiałów konferencyjnych. W przypadku powyższych zagadnień dobrym sposobem jest umieszczanie aktualnych informacji w najczęściej odwiedzanych przez czytelników miejscach na stronie domowej biblioteki. Biblioteka Główna AGH, podobnie jak inne biblioteki akademickie w Polsce, przeznaczają na tego typu informację cały obszar (zakładka „publikacje naukowe – ocena” w module „pracownicy”), stosując zapisy i nazwy, do których pracownicy naukowcy są przyzwyczajeni (np. „lista filadelfijska”). W tym miejscu umieszczono dane dotyczące wskaźników bibliometrycznych (Impact Factor/lista filadelfijska, wokół cytowań) oraz zakładkę „wokół punktacji MNiSW” (tutaj znalazły się: akty prawne MNiSW, wykazy czasopism punktowanych i wydawnictw naukowych, program MNiSW *Wsparcie dla czasopism naukowych*, link do strony MNiSW). Każda z zakładek prowadzi do kolejnych zagadnień i wykazów. Zamieszczanie wskaźników bibliometrycznych w bazach bibliograficznych przy opisach publikacji autorów jest także zabiegiem popularyzującym wiedzę bibliotekarzy i wskazującym, gdzie należy szukać poszerzonych informacji związanych z konkretnym tematem. Temu zagadnieniu poświęcono odrębny podrozdział *Wokół parametryzacji*.

5. Media społecznościowe

Ogromną rolę w relacjach czytelnik–bibliotekarz zaczynają od jakiegoś czasu odgrywać media społecznościowe. Autorzy artykułu z 2016 r. (Lamberti i Theus) oceniają obecność w popularnych portalach jako standard. Media typu Facebook pozwalają czytelnikom (zwłaszcza tym nieśmiałym) na swobodne zadawanie pytań, komentowanie działań bibliotecznych czy wyrażanie swoich uczuć przez „polubianie”. Jednocześnie jest to szansa dla bibliotek, aby zaistnieć w środowiskach stroniących od wszystkiego, co jest związane z tradycyjną (drukowaną) książką. We wspomnianym artykule znajduje się następujące stwierdzenie: „serwisy społeczne ułatwiają również nawiązywanie kontaktów i dyskusji z użytkownikiem, przyczyniają się do ukazywania bardziej prywatnego oblicza instytucji kultury” (Lamberti, Theus 2016, s. 187).

Pojawiają się nawet koncepcje mierzenia poziomu sukcesu (obecności), m.in. bibliotek, przez analizę widoczności profili instytucji w wyszukiwarkach, wielkości społeczności na profilach instytucjonalnych i liczby komentarzy zamieszczanych przez członków społeczności (Lamberti, Theus 2016, s. 186).

Najbardziej popularnym medium wykorzystywanym w akademickich bibliotekach polskich jest Facebook, na dalszych miejscach plasują się YouTube, Twitter i Instagram. Prowadzeniem profili na Facebooku zajmują się nie tylko bibliotekarze, ale także np. specjaliści ds. promocji, z reguły osoby młode, do 40 roku życia. Facebook połączony jest ze stronami domowymi bibliotek lub kopiuje ich treści. Najczęściej poruszonymi tematami są informacje o wydarzeniach, zmianach zakresu usług lub godzin ich wykonywania i nowościach bibliotecznych (zarówno książkowych, jak i ofert usług bibliotecznych).

W Bibliotece Głównej AGH wykorzystuje się trzy rodzaje mediów społecznościowych – Facebook (rys. 4), YouTube oraz Instagram.

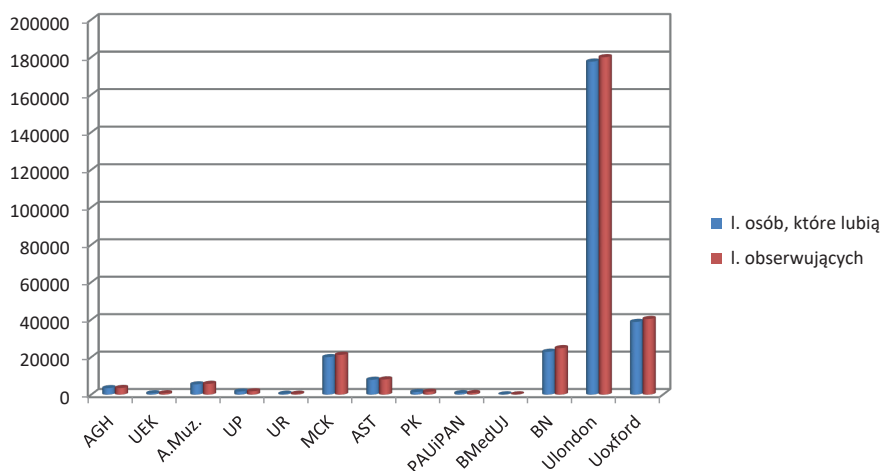

Rys. 4. Strona początkowa Facebooka Biblioteki Głównej AGH

Prezentowane na stronie Facebooka dane podzielono na kilka następujących grup tematycznych: informacje, zdjęcia, filmy, recenzje, wydarzenia, posty, wideo na żywo, społeczność.

Zakładka „informacje” to zestaw danych dla osób, które chciałyby zostać czytelnikami Biblioteki, a więc podstawowe informacje dotyczące lokalizacji, zbiorów, zasad wypożyczania itd., będących powtórzeniem wiadomości ze strony domowej Biblioteki. „Zdjęcia” i „filmy” dokumentują w formie graficznej wydarzenia, które odbywają się na terenie Biblioteki, zaś w zakładce „wydarzenia” znajduje się ich opis. „Posty” i „społeczność” to miejsca przeznaczone na wymianę korespondencji z użytkownikami Biblioteki.

Przeanalizowano aktywność na Facebooku użytkowników bibliotek Krakowskiego Zespołu Bibliotecznego – KZB (z wyłączeniem bibliotek, które nie prowadzą tej formy wymiany informacji) oraz porównano je z aktywnością czytelników Biblioteki Narodowej oraz bibliotek uniwersyteckich w Londynie i Oxfordzie. Statystycznie, biorąc pod uwagę liczbę wpisów czytelników, biblioteki polskie odbiegają znacznie od bibliotek zagranicznych, zróżnicowanie następuje również w obrębie bibliotek KZB. Im ciekawsza tematyka zbiorów bibliotecznych i forma aktywności jednostki, tym więcej jest osób zaangażowanych w przeglądanie strony Facebooka bibliotecznego (rys. 5). Na czoło wysuwają się małe, pod względem zbiorów, biblioteki Międzynarodowego Centrum Kultury, Akademii Sztuk Teatralnych oraz Akademii Muzycznej. Ich działalność, ściśle związana z prowadzoną przez macierzyste uczelnie, jest ciekawa i może zainteresować większą grupę odbiorców. Biblioteki techniczne nie budzą takiego zainteresowania, może także z powodu braku wiedzy na temat ich okołobibliotecznej aktywności (w tym także ogólnokulturalnej).

Rys. 5. Facebook w bibliotekach KZB w porównaniu z BN i bibliotekami zagranicznymi (źródło: opracowanie własne na podstawie stron domowych bibliotek)

6. Polityka otwartości i repozytoria

Bibliotekarze nie tylko doceniają możliwość korzystania z pełnych tekstów publikacji, ale aktywnie włączają się w propagowanie tej idei. Z jednej strony organizują dostęp do takich tekstów, opracowują i popularyzują ideę *open access*, z drugiej strony przysposabiają drukowane książki do ich wykorzystania w sieci w procesie digitalizacji.

Idea otwartego dostępu jest wspierana przez wiele różnych organizacji światowych, wokół tej inicjatywy powstały także stowarzyszenia i fundacje jak choćby Creative Commons. Wybrano nawet 14 października Międzynarodowym Dniem Otwartego Dostępu.

W Polsce organizacją działającą na rzecz otwarcia w nauce jest Koalicja Otwartej Edukacji (KOED), która grupuje różne organizacje, w tym naukowe instytucje, pracujące na rzecz zapewnienia pełnego dostępu do zasobów nauki. Jedną z ważniejszych imprez organizowanych w Polsce przez KOED jest Międzynarodowy Tydzień Open Access. Także władze państwowe, reprezentowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, przyjęły w 2015 r. dokument *Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce*. Głównym przesłaniem, kierowanym do jednostek naukowych, uczelni, instytucji finansujących badania oraz samych naukowców, jest dążenie do udostępniania wszystkich publikacji przez repozytoria lokalne lub repozytoria będące wynikiem współpracy instytucji naukowych, takie jak choćby Polska Platforma Medyczna (rys. 6).

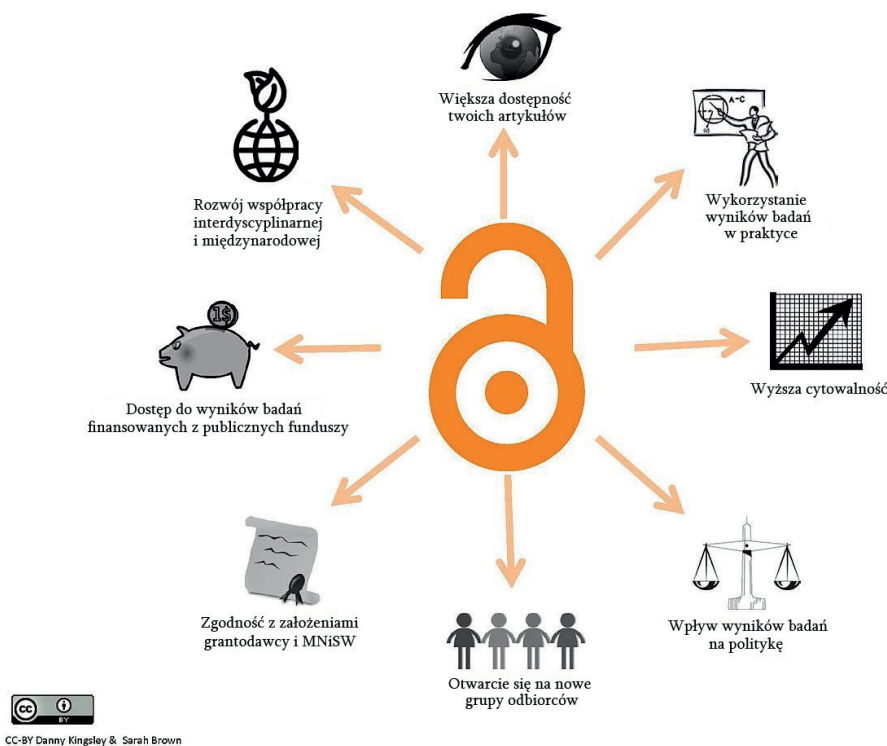
Rys. 6. Jednostki skupione wokół Polskiej Platformy Medycznej

Już przed 2015 r. bibliotekarze, zauważając konieczność dostępu do pełnych tekstów, byli inicjatorami wielu repozytoriów (czy bibliotek cyfrowych). Zjawisko i poszczególne repozytoria oraz biblioteki cyfrowe zostały szczegółowo opisane m.in. na łamach czasopism bibliotekarskich. Warto wspomnieć, że ostatnie lata przyniosły zdecydowany wzrost liczby repozytoriów (z 22 w 2014 r. do 52 obecnie).

Kolejną inicjatywą wspomagającą rozwój idei *open access* jest ogłoszony na początku września 2018 r. *Plan S*, inicjatywa 11 narodowych agencji finansujących badania naukowe, w tym Narodowego Centrum Nauki, występujących wspólnie jako cOAlition S. Nadrzędnym celem koalicji jest udostępnianie w sposób otwarty

publikacji powstałych w ramach grantów. Plan zakłada, że wymóg otwartości wejdzie w życie już z początkiem 2020 r.

Inicjatywa podzieliła środowisko pracowników naukowych na zwolenników, zauważających korzyści wynikające z szybszego wprowadzenia otwartego dostępu do wyników badań, oraz krytyków, którzy zwracają uwagę m.in. na ograniczenie wolności naukowców. Dość często powodem niechęci do udostępniania danych w otwartym dostępie jest brak wiedzy autorów na temat *open access* oraz związanych z nim profitów, co zobrazowano na rysunku 7.

Rys. 7. Korzyści płynące z otwartego dostępu
(na podstawie https://aoasg.files.wordpress.com/2013/02/benefitsopenaccess_cc-by_logo.pdf)

Wspomniane wyżej wątpliwości związane z wdrożeniem *Planu S* są od wielu lat zauważane w bibliotekach polskich, choćby podczas działań związanych z digitalizowaniem zbiorów i pozyskiwaniem od pracowników naukowych oświadczeń pozwalających na otwieranie tekstów zgodnie z przepisami prawa autorskiego.

W Bibliotece Głównej AGH początki organizowania otwartego dostępu do tekstów naukowych związane były z koniecznością dostarczania studentom pełnych tekstów skryptów uczelnianych, gdyż liczba egzemplarzy gromadzonych w Bibliotece nie była wystarczająca. Nie każdy zainteresowany odbiorca mógł wypożyczyć potrzebną mu publikację. Pierwszy zdigitalizowany w Bibliotece skrypt pojawił się w sieci już w 1999 r. Z czasem działanie przekształciło się w zorganizowanie Biblioteki Cyfrowej – ABC Kraków. W projekcie uczestniczyły także inne biblioteki krakowskie, udostępniając za pośrednictwem ABC swoje zdigitalizowane zbiory. Następnie powstała koncepcja Repozytorium AGH, która zakładała zgromadzenie różnych typów dokumentów (od książek poczynając, a na danych badawczych i materiałach wizualno-dźwiękowych kończąc).

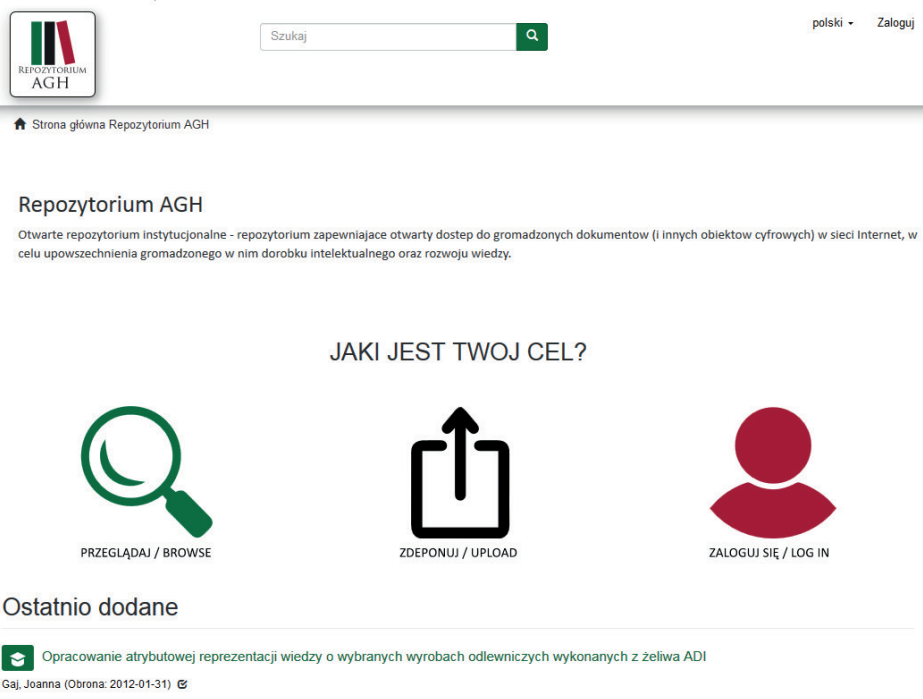
Otwarcie Repozytorium poprzedzone zostało badaniami, mającymi na celu poznanie postaw pracowników naukowych macierzystej Uczelni odnośnie do idei *open access*, a także stwierdzenie, jaką wiedzą dotyczącą otwartego dostępu dysponują naukowcy. Ankiecie z 2017 r. towarzyszyły materiały edukacyjne związane z otwieraniem nauki. Ponad 79% badanych znało pojęcie „repozytorium instytucjonalne”, zaś prawie 94% ankietowanych zetknęło się już z pojęciami *open access* oraz „otwarty dostęp do wiedzy”. Wśród korzyści płynących z dostępu do pełnych tekstów, także własnych publikacji, pracownicy AGH wymieniali przede wszystkim: wzrost cytowań (66%), trwałe zabezpieczenie dokumentu, promocję autora i jego osiągnięć oraz szybkie upowszechnienie wyników nauki. Obok wymienionych korzyści znalazły się także obawy przed umieszczeniem prac w otwartym repozytorium. Ankieta miała charakter anonimowy, zatem odpowiedzi respondentów najprawdopodobniej były zgodne z rzeczywistymi odczuciami respondentów. Wskazywano na zagrożenia związane z bezprawnym wykorzystaniem wyników badań (plagiat), obawiano się braku wiedzy na temat aktów prawnych dotyczących umieszczania prac w Internecie, uważano, że niewystarczające są zabezpieczenia danych osobowych, pisano o trudnościach związanych z wydawcami komercyjnymi i o zmniejszeniu zainteresowania studentów wykładami na żywo oraz o niechętnym stosunku przełożonych, recenzentów czy współautorów do takiego modelu udostępniania prac.

Powstanie Repozytorium AGH (rys. 8) oparte było na zapisie ustawowym¹ dotyczącym gromadzenia opisów prac dyplomowych, obronionych w Uczelni od października 2009 r. wraz z ich pełnymi tekstami. Zadanie realizowane jest przez

---

¹ Art. 167b *Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw.*

pracowników Biblioteki Głównej (tutaj powstała także koncepcja systemu), zaś miejscem pracy są dziekanaty wydziałów Uczelni. W rezultacie do Repozytorium spłynęło blisko 60 000 prac dyplomowych, a część z nich (prace pisemne) została przesłana do Ogólnopolskiego Repozytorium Pisemnych Prac Dyplomowych (ORPPD). Jednocześnie trwają prace mające na celu przeniesienie kolekcji dawnej Biblioteki ABC do Repozytorium, co, z powodu nowej organizacji danych, wymaga czasu i zaangażowania kolejnych grup bibliotekarzy. Udało się wypracować System Obiegu Prac Dyplomowych (SOPD), który pozwoli na automatyczne przesyłanie danych dotyczących prac dyplomowych z systemu uczelnianego do Repozytorium AGH. Spowoduje to uwolnienie części bibliotekarzy od prac wykonywanych na wydziałach i tym samym przyspieszone zostaną prace związane z tworzeniem „właściwego” Repozytorium. Staraniem bibliotekarzy bieżące prace dyplomowe będą również, już w chwili ich deponowania, uzupełnione o odpowiednie licencje pozwalające na otwarte udostępnianie ich w przyszłości w całości.

Rys. 8. Strona Repozytorium AGH

Wśród rodzajów materiałów, które powinny być udostępniane przez Repozytorium AGH, znalazły się również dane badawcze. Obejmują one, zgodnie z definicją Unii Europejskiej, „w szczególności zebrane fakty, liczby, które mogą posłużyć badaniom i być traktowane jako podstawa do dalszego wnioskowania, dyskusji lub obliczeń.

Do danych badawczych można zaliczyć:

- dokumenty tekstowe, notatki,
- dane liczbowe (w formie nieprzetworzonej lub czytelnej dla komputera),
- kwestionariusze ankiet, wyniki badań ankietowych,
- nagrania audio i wideo, zdjęcia,
- modele matematyczne, algorytmy, schematy,
- oprogramowanie (skrypty, pliki wejściowe),
- wyniki symulacji komputerowych,
- protokoły laboratoryjne, opisy metodologiczne,
- próbki, artefakty, obiekty,
- metadane (opisy)” (Strzelczyk 2017).

Otwarte dane badawcze to takie, które są dostępne w postaci cyfrowej w domenie publicznej, upowszechniane są bez żadnych ograniczeń, czyli mogą być dowolnie używane, rozpowszechniane i przetwarzane przez kogokolwiek, gdziekolwiek w dowolnym celu. Otwartość danych w odróżnieniu od otwartości publikacji związana jest nie tylko z ich dostępem, ale głównie z możliwością ich ponownego wykorzystania. Otwartość w przypadku danych badawczych związana jest z obowiązkiem uznania autorstwa lub zakazem ograniczania wolności innych użytkowników.

Gromadzenie, opracowanie i udostępnianie danych badawczych jest ściśle związane z regulacjami prawnymi oraz wymaganiami związanymi z finansowaniem badań. Komisja Europejska uruchomiła np. projekt ORD (Open Research Data), zaś Narodowe Centrum Nauki dodaje do warunków konkursu na projekty badawcze również elementy związane z upowszechnianiem danych badawczych. Na stronie NCN znajdują się *Wtyczne dla wnioskodawców do uzupełnienia PLANU ZARZĄDZANIA DANYMI w projekcie badawczym*, które wymuszają na osobach starających się o grant konieczność takiego zorganizowania danych badawczych, aby każdy miał do nich dostęp (rys. 9).

Narzucone zasady powinny działać mobilizująco na autorów różnych rozwiązań badawczych i skłaniać do zamieszczania tekstów w Repozytorium. Na razie jednak trwają przygotowania do opracowania schematów i formatów gromadzenia danych,

bowiem powinny być one zapisywane tak, by umożliwić łatwy dostęp oraz wykorzystanie w innych badaniach, a także długoterminowe przechowywanie. Powinny być również powszechnie dostępne, zrozumiałe i odtwarzalne oraz łatwo wyszukiwalne, zatem uzupełniane o np. słowa kluczowe, DOI itd.

- Czy istnieją jakieś ograniczenia i przeszkody uniemożliwiające ich pełne lub częściowe udostępnienie? - Czy wydawcy czasopism będą wymagać składowania danych na poparcie ustaleń publikacji? - Czy udostępnianie danych wymaga zgody uczestników badania?	udostępnione dane? Prosimy o uzasadnienie długości ich przechowywania². Należy również wskazać oczekiwaną datę udostępnienia i określić, czy ulegnie ono opóźnieniu lub ograniczeniu np. w celu publikacji, ochrony własności intelektualnej, czy ubiegania się o patenty. Czy umowa o poufności będzie w stanie zapewnić odpowiednią ochronę danych poufnych?
5.2 Jak będzie wyglądać selekcja danych przeznaczonych do utwalenia i gdzie będą one długoterminowo przechowywane (np. w repozytorium danych, archiwum)? Warto rozważyć następujące kwestie: - Które dane trzeba zachować, a które zniszczyć z przyczyn wynikających z umów, przepisów prawnych lub regulacji? - W jaki sposób zostanie podjęta decyzja o tym, które dane zachować? - Jaka będzie procedura selekcji przeznaczonych do utwalenia danych? - Z jakiego repozytorium będą Państwo korzystać? Czy przestrzega ono zasad FAIR Data³?	Prosimy o określenie, jak i w jakim repozytorium⁴ zostaną udostępnione dane. Jaki przyjęto plan ich utwalania i jak długo będą przechowywane? Prosimy wziąć pod uwagę koszty depozytu i pamięci. Jaka pojemność pamięci będzie niezbędna w okresie trwania projektu? Czy zdecydowali się Państwo na cyfrowe repozytorium prowadzone przez organizację non-profit?

² Dane surowe i przetworzone powinny być przechowywane przez okres odpowiedni dla danej dyscypliny i zastosowanej metodologii. W rozumieniu NCN uzasadniony okres przechowywania danych to minimum 10 lat.

³ Zasady FAIR Data określają szereg atrybutów, jakie musi posiadać opublikowany zbiór danych, aby był łatwy do odnalezienia, dostępny, interoperacyjny i nadający się do wielokrotnego użytku (patrz: Wilkinson et al. (2016), The FAIR Guiding Principles for scientific data management and stewardship, *Scientific Data* 3, doi:10.1038/sdata.2016.18).

⁴ Istnieje szereg międzynarodowych systemów certyfikacji określających poziom wiarygodności poszczególnych repozytoriów danych. Pośród nich najbardziej podstawowy zestaw kryteriów to Data Seal of Approval. Zaufane repozytoria cyfrowe ze znakiem jakości obejmują repozytoria z certyfikatem Data Seal of Approval, DIN-31644-, ISO-16363- lub WDS/ICSU. Przegląd takich repozytoriów można znaleźć pod niniejszym [adresem](#). Inne przydatne wykazy to: Registry of Research Data Repositories <https://www.re3data.org/>. Niektóre repozytoria, takie jak Zenodo, OpenAIRE czy CERN, pozwalają na przechowywanie zarówno danych, jak i publikacji, zapewniając również odpowiednie narzędzia dostępu. Zaleca się korzystanie w pierwszej kolejności z repozytoriów certyfikowanych lub szeroko uznanych w danej dyscyplinie, a jeżeli takie repozytoria nie istnieją, kierować się w swoim wyborze kryteriami zawartymi w dokumencie *Practical Guide to the international alignment of research data management*, https://www.scienceurope.org/wp-content/uploads/2018/12/SE_RDM_Practical_Guide_Final.pdf.

Rys. 9. Informacja o danych badawczych na stronie wniosku konkursu NCN

We wspomnianym wyżej dokumencie dotyczącym otwartego dostępu Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego wskazuje, iż „powszechny dostęp do wyników badań naukowych (zarówno publikacji, jak i danych badawczych) [...] powinien być ogólną zasadą”. Takie założenia stawiają biblioteki naukowe przed ogromną szansą przygotowania dla pracowników naukowych własnych uczelni miejsca, w którym gromadzone będą dane badawcze i do adresu którego będzie można się odwołać np. w chwili składania wniosku grantowego. Obecnie istnieje około 2000 różnych repozytoriów danych badawczych wskazanych w wyszukiwarce repozytoriów danych badawczych <https://re3data.org> (według stanu na 9.08.2019). Wśród nich znajduje się jedynie pięć repozytoriów polskich. Jednym z polskich repozytoriów danych badawczych jest RepOD, które w chwili obecnej zgromadziło 105 rekordów (według stanu na 9.08.2019).

7. Wokół parametryzacji

Przydatność bibliograficznych baz danych szczególnie doceniono w roku 2017, kiedy należało przesyłać do Polskiej Bibliografii Naukowej (PBN) dane związane z parametryzacją jednostek. Uczelnie, które do tej pory nie prowadziły takich baz (por. Garczyńska 2012, 2017) uzupełniały dane za pomocą nowo powstałych baz lub bezpośrednio w PBN. Biblioteki, które od wielu lat opracowują bazy bibliograficzne, zmuszone były do poszerzenia spectrum gromadzonych danych, uwzględniając te, które były niezbędne w parametryzacji (np. liczby arkuszy wydawniczych, nazwy konferencji itd.). Parametryzacja 2017 wyraźnie wskazała na zmieniającą się funkcję rejestrów bibliograficznych – z dokumentowania dorobku piśmienniczego macierzystych uczelni na wspomaganie procesu oceny pracowników i jednostek.

Wspomaganie procesów oceny działalności jednostek/osób wiąże się z koniecznością umieszczania w bazach danych wskaźników bibliometrycznych, służących także do generowania różnego rodzaju zestawień (np. informacji o wskaźniku Impact Factor, punktacji Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, liczby cytowań itd.). Stwarza to konieczność ciągłych zmian w organizacji danych i strukturach baz bibliograficznych.

Jednak powyżej opisane innowacje to kolejna szansa dla bibliotek. Osoby zaangażowane w realizację opracowania danych muszą na bieżąco śledzić nie tylko nowe przepisy opisane aktami prawnymi, w tym rozporządzeniami Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, ale także ogólnościatowe trendy. Pozwala to na wskazywanie władzom uczelni dogodnych rozwiązań i sugerowanie zmian związanych z aktywnością publikacyjną pracowników naukowych. Doskonałym przykładem jest tutaj współpraca w zakresie zakładania i wypełniania kont ORCID przez indywidualne kontakty z pracownikami naukowymi oraz wykorzystanie konta instytucjonalnego do zapełniania kont pracowników danymi bibliograficznymi. Z badań przeprowadzonych na początku 2019 r. wynika, że zaledwie 40% pracowników AGH, którzy założyli konto ORCID, na bieżąco wprowadza informacje o swoich publikacjach, zaś osób, które robią to przez połączenia z bazami Web of Science czy Scopus jest jeszcze mniej.

Nagminne ostatnio zjawisko „punktozy” przyczynia się do zainteresowania pracowników naukowych kontaktami z bibliotekarzami, którzy wskazują także najkorzystniejsze dla autorów drogi publikowania prac naukowych, wykorzystując wiedzę na temat choćby formalnych aspektów oceny czasopism czy monografii naukowych.

Chemia aktualizacja danych: 29.07.2019 08:56

Roztoc

Opracowywana w Bibliotece Głównej baza *Bibliografia Publikacji Pracowników AGH* rejestruje dane od 1999 r. lub wcześniejsze, jeżeli ich opisy nie znalazły się w drukowanych wersjach Bibliografii. Wspomniane wyżej uwarunkowania zewnętrzne spowodowały już trzykrotną przebudowę bazy, a dodatkowo jest ona uzupełniana o nowe dane na działającym interfejsie. Obecnie, po uzyskaniu informacji o nowych zasadach ewaluacji zgodnych z zapisami Ustawy 2.0, trwają prace nie tylko nad zdefiniowaniem nowych pól służących do parametryzacji, ale również nad algorytmem optymalizującym (rys. 10), którego zadaniem będzie wskazanie osobom odpowiedzialnym za poziom osiągnięć naukowej dyscypliny jak najkorzystniejszych rozwiązań. Algorytm powstaje w ramach pracy magisterskiej realizowanej w Polsko-Japońskiej Akademii Technik Komputerowych, we współpracy z Biblioteką Główną AGH.

8. Podsumowanie

Bogata oferta bibliotek akademickich i wiele działań ich bibliotekarzy nie znajdują odbiorców wśród władz macierzystych uczelni czy też ich pracowników i studentów. W dużej mierze jest to związane z brakiem informacji o realizowanych przez biblioteki usługach, często wynika także z nieśmiałości użytkowników bibliotek w kontaktach z bibliotekarzami. Szersze otwarcie bibliotek i bibliotekarzy na potrzeby czytelników oraz próby zmiany nastawienia czytelników to działania zmierzające do ugruntowania pozycji biblioteki jako centrum informacji.

Jednocześnie pewne obszary działań bibliotecznych, w tym repozytoria i bazy danych bibliograficznych, są dostrzegane i wykorzystywane w znaczącym stopniu. To ogromna szansa stojąca przez bibliotekami i ich pracownikami. Szansa na uzyskanie nie tylko aprobaty dla realizowanych zadań, ale również podniesienia prestiżu biblioteki w środowisku jej odbiorców. Wyniki badania satysfakcji użytkowników bibliotek pokazują, że czytelnicy wystawiają bibliotekom dość wysoką ocenę. Jednak wydaje się, że tylko pełna informacja o całym spectrum działań bibliotecznych może zagwarantować stabilność tym jednostkom w zmieniających się uwarunkowaniach zewnętrznych.

Bibliografia

- Bednarek-Michalska B. (2014). Mamy już 22 repozytoria w Polsce [online]. EBIB. Dostępny w: <http://www.ebib.pl/?p=3981> [przełączony 6.08.2019].
- Boryczka B. (2018). Wykorzystanie mediów społecznościowych w bibliotekach pedagogicznych. *Biuletyn EBIB* [online], nr 1(178), s. 1–14. Dostępny w: <https://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/80>. ISSN 1507-7187 [przełączony 30.04.2020].

- Dobrzyńska-Lankosz E., Garczyńska M. (2008). Biblioteka akademicka a społeczność akademicka – wspomaganie procesów dydaktycznych i działalności naukowej na przykładzie Biblioteki Głównej AGH. W: Biblioteki w procesie dydaktycznym i badaniach naukowych: Łódź, 25–27 czerwca 2008 r.: materiały konferencyjne. Łódź: Biblioteka Politechniki Łódzkiej, s. 121–136. ISBN 9788392030256.
- Encyklopedia wiedzy o książce (1971). Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, s. 2552–2553.
- Filtr informacji (2019) [online]. Wikipedia, wolna encyklopedia. Dostępny w: https://pl.wikipedia.org/wiki/Filtr_informacji [przełączany 6.08.2019].
- Garczyńska M. (2013). Bibliograficzne bazy danych w ocenie pracowników i jednostek szkół wyższych w Polsce. W: Bibliograficzne bazy danych i ich rola w rozwoju nauki: II konferencja naukowa Konsorcjum BazTech: Poznań, 17–19 kwietnia 2013. *Materiały Konferencyjne EBIB* [online], no. 24. ISBN 9788363458089. Dostępny w: http://ebiboj.s.pl/index.php/Mat_konf/article/view/596 [przełączany 30.04.2020].
- Garczyńska M. (2017). Rejestracja działalności publikacyjnej w aspekcie wykorzystania danych bibliograficznych. W: V Wrocławskie Spotkania Bibliotekarzy: [15–16 września 2016, Wrocław]. Red. A. Łuszek, J. Leńiewski. Wrocław: Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, s. 85–94. Z Problemów Bibliotek Naukowych Wrocławia, 13. ISBN 9788374939768.
- Kmieć M. (2019). Algorytm optymalizujący wybór danych publikacyjnych pracowników na potrzeby ewaluacji jakości naukowej jednostek zgodnie z wymaganiami Ustawy 2.0 [praca magisterska], Warszawa, kps [przechowywany w Polsko-Japońskiej Akademii Technik Komputerowych w Warszawie].
- Lamberti M., Theus M. (2016). Media społecznościowe w polskich bibliotekach, archiwach i muzeach. *Biblioteka* [online], nr 20(29), s. 183–205. Dostępny w: <https://doi.org/10.14746/b.2016.20.11> [przełączany 6.08.2019].
- Łaciak G., Szuman M., Wijas M. (2017). Raport z badań satysfakcji użytkowników. Kraków [materiały niepublikowane].
- Morawiec B.M. (2012–2019). Lista bibliotek, repozytoriów, archiwów i muzeów cyfrowych [online]. Lustró Biblioteki. Dostępny w: <http://lustróbiblioteki.pl/biblioteki-cyfrowe-polsce/> [przełączany 6.08.2019].
- Morawiec B.M. (2016). Biblioteki cyfrowe: tworzenie, zarządzanie, odbiór. Gliwice: Wydawnictwo Helion – OnePress. ISBN 9788328326583.
- Otwarty dostęp (2019) [online]. Wikipedia, wolna encyklopedia. Dostępny w: https://pl.wikipedia.org/wiki/Otwarty_dost%C4%99p [przełączany 5.08.2019].
- Puszkiewicz U. (2000). Elektroniczne kopie w bibliotece. *Biuletyn EBIB* [online], nr 5(14). Dostępny w: <http://www.ebib.pl/biuletyn-ebib/14/a.php?puszkiewicz> [przełączany 5.08.2019].
- RepOD (2019) [online]. ICM. Dostępny w: <https://repor.d.pon.edu.pl/> [przełączany 31.07.2019].

- Repozytoria danych badawczych (2017) [online]. Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie. Dostępny w: <https://www.pum.edu.pl/biblioteka-glowna/aktualnosci/biblioteka/repozytoria-danych-badawczych> [przełączany 6.08.2019].
- Repozytoria polskie (2019) [online]. Akademia Wojsk Lądowych. Dostępny w: <https://awl.edu.pl/otwarta-nauka/repozytoria-polskie> [przełączany 6.08.2019].
- Rożniakowska-Kłosińska M. (2018). Otwarte dane badawcze w warsztacie pracy naukowca. *Biuletyn EBIB* [online], nr 6(183), s. 1–6. Dostępny w: <http://ebibojs.pl/index.php/ebib/article/view/38> [przełączany 25.02.2018].
- Saramak D. (2019). Nowoczesna biblioteka akademicka – rzeczywistość a oczekiwania. Kraków [materiały niepublikowane].
- Strejczek-Jaźwińska P.M., Jaźwiński J.R. (2017). Repozytorium AGH – doświadczenia i postawy pracowników naukowych Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie. *Archiwa Kancelarie Zbiory*, nr 8, s. 147–172.
- Strzelczyk E. (2017). Otwarte dane badawcze – kolejny krok do otwierania nauki. W: Bibliograficzne bazy danych: perspektywy i problemy rozwoju Kraków, 26–27 czerwca 2017. III Konferencja Naukowa Konsorcjum BazTech. Red. I. Sójkowska, L. Derfert-Wolf. Materiały Konferencyjne EBIB [online], no. 25. ISBN 9788363458089. Dostępny w: http://ebibojs.pl/index.php/Mat_konf/article/view/616 [przełączany 20.11.2017].
- Ustawa (1997). Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. Dz.U. nr 85, poz. 539.
- Ustawa (2014). Ustawa z dnia 11 lipca 2014 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw. Dz.U. 2014, poz. 1198.
- Wypożyczalnia międzybiblioteczna (2019) [online]. Wikipedia, wolna encyklopedia. Dostępny w: <https://pl.wikipedia.org/wiki/Wypo%C5%BCzalniami%C4%99dzybiblioteczna> [przełączany 5.08.2019].
- Wytyczne dla wnioskodawców do uzupełnienia PLANU ZARZĄDZANIA DANymi w projekcie badawczym (2019) [online]. Narodowe Centrum Nauki. Dostępny w: https://www.ncn.gov.pl/sites/default/files/pliki/regulaminy/wytyczne_zarzadzanie_danymi.pdf [przełączany 6.08.2019].